

N:o 151. Tisdagen

Från det forntida och nuvarande Vestmanland.

Anteckningar ur dess socknars historia efter äldre och nyare källor. 12.

Kungsåra.

Socknen förekommer i äldre handlingar under namnet Harus och Arhos, Hara eller Kungshara; först i slutet af 1400-talet finna vi namnet Kongsarhus (Arhus=Åhus), hvilket med tiden blifvit förvandladt till Kungsåra. På 1500-talet hette den Kongshåra och hörde till "Seunda hundare".

Kyrkan, som ligger på en kulle, anses ursprungligen vara från 1200-talet, men är ombyggt 1752 och senare reparerad. Broocman uppgifver i sin beskrifning öfver Östergötland "att konung Erik XI eller Läspe i 13:de seklet låtit bygga denna kyrka, liksom en del kyrkor i Östergötland och Västergötland. Grauh skrifver 1471 om kyrkan: "Hon lär vara förträffeligen gammal, och redan för två hundra år sedan var hon så skröplig, att man nödgats understödja henne med pelare. Nu är hon till en del nedtagen och står under byggnad", hvartill medel insamlats genom kollekter.

Bland fornminnen märkas grafhöggar med eller utan bautastenar vid Gottsta i vester, Buggsta i nordost och nära kyrkan samt lemningar efter en borg, Näsberg, vid Kungsbyn. Sist anförda bynamn häntyder på en f. d. kungsgård, och i ån visades ännu på senare tider pålar efter "kungsbyggnaden", som säges hafva funnits där. Grauh berättar, att uti en hage, som tillhör Gottsta rusthåll gementot kyrkan vesterut, synas grundvelar af en stenbyggnad från forna dagar, och att på gårdet vid Kungsbyn löper en smal åkeren fram till "stenhusmuren i Gottsta hagen", kallad jungfru renen, enligt sägen däraf, att "Håfruntimbret" åter och fram spatserat på densamma.

Namnen Skeppstaviken och Skepphusa vid Mälaren samt Köpsta längre i norr anses häntyda på en forntida segelled och handelsväg uppför den numera ej segelbara å, som förbi kyrkan genomflyter socknen och synes gifvit först kungsgården och sedan socknen dess namn. Att nämnda gård varit kungsgård ännu i senare tid framgår däraf, att konung Gustaf I förlänat räntan af "Kongsåra kungsgård" åt Sewerin Jute, som den tiden var "befallningsman på Westerås" (Palmschiöld, handskrift).

Enligt en senare uppgift skulle på "Böksta" (?) enor finnas en kulle, på hvilken en stor flat sten hvilat. En gammal kvinna på stället berättade på 1840-talet, att omkring 20 år förut stenen stått på högen men blifvit kullstörtad af en länsman, som sökt skatter under den. Vid de kungliges förbifärder brukade man pryda denna sten med blomster.

Om jordbruksförhållandena i medlet af för århundradet skrifver Grauh:

"Åkerjorden är här i socknen lera och rätt fruktsam, så att 10:de, 12:e och 15:de kornet efter utsädet vinnes merendels, om icke allt för stora missväxtår infaller. Det kommer förmodligen af åkers uråldriga häfd, ty inte kan man säga att här finnes så mycket äng, som hemmanen emot sitt stora utsäde borde hafva och boskapskötseln således deretter bedrifvas; ej heller kan jag veta, om inbyggarna äro så starka åkerbrukare, att ju andra socknars inbyggare häromkring icke skulle kunna gå upp emot dem i den konsten, fastän det är visst, att åkern brukas bättre här än på några orter Åkerkruket gifver, som sagt, inbyggarna så mycken säd, som de till sitt hushåll behöfva, och der till med att de årligen kunna något afyttra".

Församlingen var på grund af k. bref 30 juni åren 1802 1802—1869 förenad med Kärro, men skildes sedan efter pastors död därifrån, enligt k. bref den 19 maj 1853.

Af kyrkoherdarne är en och annan känd från 14:e seklet och kaplanerna från det 17:e. Kyrkoherden Jacobus, "Curatus in Harum", blef 1335 af domkapitlet sänd till Upsala med förmaning till ärkebiskopen, att "icke hindra Mathæus Halstani i sin Canones rölige besittning". Ericus, också "Curatus in Harum" 1353, då han utgaf en attest på latin om en gifva af Elena, "consors Mathie Westphalis", till Johannis Baptistæ altare. Narvæ(?) Petri var 1450 "kyrkoherre i Kungshara", Petrus 1756, Benedictus Andreae 1850. Jonas Petri

kallades "major" (= den äldre), då han, 1598 blef prestvigd af biskop Bellinus, tillika med en annan af samma namn. Han träffas såsom pastor här 1616:

Den första kända komministern är Aron Olai, som tjenstgjorde 1644.

Den lilla socknen hade för 90 år sedan 484 inneväpnare, hvilkas antal år 1860 ökats till 525. Vid senaste års-skiftet hade folkmängden åter nedgått till 490.

Literatur.

Från Nordanbygd. Bilder från Nordanbygd julen 1895. Med vårt stora framtidsland och dess ledande personligheter får läsaren här göra en angenäm och intressant bekantskap.

Det är för öfrigt något storslaget i dessa bilder såsom i landskapet själf, vare sig man betraktar bilderna ur estetisk eller praktisk ekonomisk synpunkt. Båda sidorna äro här väl tillgodosedda. Detta vackra häfte, som säljes till det billiga priset af 1:50, har också ett vackert syfte därutinnan, att behållningarna tillfaller dels en fond för vandringsspremier åt länets skolor, dels en läsepaviljong för länets beväringsskolor.

Genljud från Hesperien. 2dra saml. *Ur Spaniens sandida diktning öfvers. af Göran Björkman.* Upsala Lundeqv. Bokh. 100 sid.; pris 2 kr.

Nya dikter af *Clas Lagergren.* Sthm. Wahlström och Widstrand. 160 sid.; pris 3 kronor.

Hägringar och Luftsloft. dikter af *Lotten von Krömer.* Sthm. Wahlström och Widstrand. 207 sid.; pris 1:75.

Dessa tre diktsamlingar utmärka sig på ett i ögonen fallande sätt genom sin eleganta utstyrel. Priset härfvid tagas onekligen af Lotten v. Krömers Luftsloft, ehuru dess bokläspris är lägst. Se vi åter på innehållet torde Göran Björkmans öfversättningar komma främst, de äro lyriska dikter af hög rang.

Clas Lagergrens dikter börja med "En riddarsaga", i hvilken författ. besjunger ett blodigt familjedrama från Firenze år 1590. Denna saga upptager mer än hälften af boken. Därpå följer några sånger om Ludvig 14 och hans mätresser. Häftet uppfylls med några smärre dikter däraf flera öfversättningar. Lotten von Krömer besjunger allt möjligt, stundom allvarlig, stundom skämtsam, några af dikterna ha prisbelönats af Sv. Akademien med andra pris.

Ord och Bild. Nov. 1895, är ett Viktor-Rydbergs-nummer, i det att hälften af numret upptages af Ernst Beckmans uppsats, "Ur ett skaldeliff" med 15 illustrationer ur Viktor Rydbergs lif. I häftet märkas dessutom en berättelse af Tor Hedberg, kallad "Hafsmannen", en uppsats af L. Looström om den kungl. danska porslinsfabriken i Köpenhamn, rikt illustrerad, samt Verner von Heidenstams biografi af Hjalmar Söderberg.

Heimdals folkskrifter. H. 26. *Om engelska sjukvan hos barn* af prof. O. V. Petersson, pris 25 öre; h. 27 *Alexander den store* af dr R. Nordin, pris 25 öre; h. 28 *Indianerna i norra och mellersta Amerika* af kand. Aug. Wetterling, pris 20 öre; h. 29 *30 Den svenska flottan* af löjtnant J. Schneider, pris 50 öre; h. 31 *Om Nordens värdepåsar* af prof. Kjellman, pris 10 öre.

Någon. Vägledande anvisning för dem som söka Kristus och hans sanning, af dr J. Parker; öfvers. Sthm. A. V. Carlsson. 189 sid.; pris 1:25.

Betraktelser till bruk vid daglig andakt, utdrag ur *Johan Dillners* skrifter af B. E. P. med förord af prof. W. Rudin jemte porträtt af Dillner, Sthm, Carlsson i distrib. 289 sid.; pris 2 kr.

De heliga martyrernas historia. af J. Faxæ. H. 1—3 å 90 öre. Sthm. Fröleen.

Detta arbete utgafs ursprungligen i England under Elisabeth för att motarbeta den katolska reaktionen. Arbetet utgives nu öfversatt och bearbetadt af regementspastor E. D. och T. K. G. Bergström, med illustrationer af Ax. Sjöberg m. fl. Arbetet skall utkomma i ca 40 häften å 90 öre. Permar å 1 kr. åtfölja arbetet, som blir färdigt till julen 1896.

Milardrotningen. H. 4. **Tegner Udgare af Holbeigs Comedier.** H. 22, samt **Dillings Hverdagsmenesker.** H. 5—6 ha kommit oss tillhanda.

Ny Illustrerad Tidnings julnummes (nr 51 & 52) innehåller bland annat ett mäterligt träsnitt af Ch. Baude efter Rubens' madonna i Brüssels museum; afbildningar efter tefflor af Olof Jernberg, R. Poetzberger, Scheffel och G. Lundberg; en vy af Finspongs slott och icke mindre än 14 bilder från Finspongs styckebruk; porträtt af Lundsprofessorerna Söderwall, Odenius, Holmgren, Björling, Weibull, Fahlbeck, Ödman, Zander och John Ask; textbidrag af Claes Lundin, Frans Hedberg, Georg Nordenstam, Tor Hedberg, Axel Karlfeldt, Göran Björkman, Gustaf von Bergen m. fl.

Det elegant utstyrda numret säljes särskildt för 50 öre.

Tekniskt.

Sätt att flnna om en timmerstock är murken inuti. Stocken upplägges på två bockar, en under hvar ända. Med en hammare slår en person på den ena ändans tvärgenomskärningsyta medan en an-